

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

39. Homeri Litas ad insigne delinitionis exemplum compositas. Item ex
Plutarcho, Liuo, Dionysio Halicarnassensi exempla.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

pleta, & iam gliscente aliqua miseratione dissolui incipiant. Qua ratione Philocrates, ut est apud Aristotelem, cum prodicionis accusaretur, tamdiu subtrahit, quamdiu recentem populi iracundiam vidit: at ubi nonnullorum supplicij coepit mitigari, per opportunam causam agenda occasionem sibi datam ratus, quamoptime se purgavit.

Vide Arist. l. 2. Rhetor. III. Ut ira ex suspitione contemptus, vel ipso contemptu effereferat; ita omnis despicientiae opinio, quamprimam amolenda est; quo facto omnes iracundiae fibrae miris euelluntur. Euenit enim plerumque hominibus, ut rauris, qui rubra pila irritantur, suspitionis quibusdam imaginibus terrenti concitarentur. Euenit enim plerumque hominibus, ut rauris, qui rubra pila irritantur, suspitionis quibusdam imaginibus terrenti concitarentur. Euenit enim plerumque hominibus, ut rauris, qui rubra pila irritantur, suspitionis quibusdam imaginibus terrenti concitarentur. Euenit enim plerumque hominibus, ut rauris, qui rubra pila irritantur, suspitionis quibusdam imaginibus terrenti concitarentur.

Quamobrem, si quae puratur iniuria, falsa est, hoc firmis eorum probandi argumentis: si vera, ex ratione mentis eius qui rem admittit, variisque adiunctis diluenda; inter quae prima erunt, quod cum despicientiae consilio minime fecerit, quod irato, quod per casum exciderit: quod in se ea quae in alium fecerit, committere etiam soleat; quae nunquam faceret, si quid contemptus inesse arbitraretur.

Demisso vera ad iracundiam placandam opin. IV. Optima ratio est ad contemptus suspitionem, unde innutritur iracundiae flamma, profus eluendam, demisso non ficta. Satis est enim quod aiunt leoni corpus prostrasse: & sedentem canes non mordent. Hac ratione generosissimi quique animi placari solent, qui cum solius honoris cupidi sint, in aduersariorum demissione plene conquiescunt. Contra vero viles animae, odiorum aculeis incitatae, damna & poenas sibi uat, nec ullis officiis rationem conueniuntur.

V. Verecundia alienius personae honore dignae, dona etiam & beneficia, quae partim in promptu sunt, partim etiam sperantur, instar aquae affusa, iracundiae fomites extinguunt; nec adeo ferreum os inuenitur, quod sustineat allatrare pascentem.

VI. Misera ipsa eius in quem ira aculei exerebantur, iracundiam plerumque vertit in miserationem. Et si is est inimicus, qui stupore aut alio casu nihil sentiat, desinit iracundia, & cum morte quidem intermoritur, odiam autem, in morte, & post mortem etiam regnat.

iam regnat.

VII. Magna est industriae, & felicitis ingenij, iram in risum conuertere; quod fecisse per multos lato admodum festiuoque exitu didicimus. Augustus Caesar, ut est apud Dionem, Corocora famosissimo praedoni vehementer iratus, festertium decies illi qui hominem ad se vinum adduxisset, promiserat: Venit illo ad Caesarem praedo, & ea qua erat festiuitate, praemium sibi, quasi ex iure, postulat. Caesar, inaudito clementiae exemplo, non modò homini vitam dedit, sed & nummos quos indici proposuerat, praesentes numerari iussit. Simili quoque facietarum industria Leo Byzantius, Philippum; Anaximenes, Alexandrum, ab urbium & populorum clade, ut alio in loco ostendimus, auerterunt. Tantum habet robotis verbulum aliquod opportunè dictum; maxime vero, ubi amabiles sunt, & dilecti, quibus irascimur, difficile est iram diutius praecordijs inclusam continere.

VIII. Vbi grauitas rerum, personarum, temporumque ratio postulat, adhibentur petita ex Philosophorum officinis, sed maxime ex Christiana sapientia, remedia; quibus iracundiae vilitas, damna, turpitudine; contra, clementiae generositas, decus, atque in humana genus profusa vilitas subiicitur oculis; qua in triumphate soleat oratores: ubi praefertim apud principes viros hunc dicendi campum aperuerunt. Nunc ad exemplorum rationem veniamus.

Homeri Ilias ad insigne delinitionis exemplum compositas.

Item ex Plutarcho, Liiuo, Dionysio Halicarnassensi exempla.

CAPVT XXXIX.

Exat apud Homerum grande & luculentum delinitionis exemplum, in eo libro qui inscribitur, *Iliad*, ubi ad Achillem mittuntur legati, qui eundem pertinaci iracundia obfirmatum leniant, & Agamemnoni, totique Graecorum exercitui, concilient. Ingeniose autem omnia à Poeta videntur obseruata. Primum delegantur personae, quae partim miseratione inflectere, partim amare & verecundia pellicere non mediocriter possent.

Legatis ad Achillem.

possent. Caput legationis est Phœnix, canitie venerabilis, & Achilli, apud quem moderato- ris viceungebatur, apprimè charus. Huic duo comites adduntur Vlyffes, & Ajax, vobis sapientiz gloria, bellicis alter laudibus, in toto exercitu florentissimi. Tempus præte- rea illud occupatur, quo Græcorum miserijs Achilli iam abundè satisfactum putabatur, dein consultò in ipsam conuiuij lætitiã in- eidunt, & perhonorificè à viro principe exci- piuntur. Post familiaria tandem colloquia vltro, citroque iactata, cum iam conuiuij fi- nis esset, Vlyffes accepto poculo sic Achillem salutat:

Καὶρ' Ἀχιλλεῦ, δαίμων μὲν ἕως οὗκ ὄπι- δεύεις.

salutatio Vlyffis ad Achillem,

Hæc artificiosa ad institutam legationem delinimenta. Statim ille, qua erat sacundia, summam Græcorum calamitatem aperit, qua sola Achillis iracundiæ sufficere pote- rat.

Ἀλλὰ λίλυ μέγα τῶμα διόξερης εἰθρό- αβες

Δείδιμδρ, εἰ δαίη ἤσαιωτέμδρ, ἢ ἀπο- λέσσαι

Νῆες ἑσάτηλμδς, εἰ μὴ σὺγε δύττωι ἄλ- χήρ.

& cætera, quæ graui, copioseque oratione am- plificat. Mox, quæ est eius indultia, patrem Achillis senem gloriosum, & toti Græciæ ve- nerabilem, qui tunc aberat, tanquam præ- sentem, & cum filio colloquentem, indu- cit:

Ὡπέπον ἢ μετὰ σίγῃ πατρὸς ἐπέκλειο Πη- λεύς

Ἡμελὶ τῶ ὄτε σ' ἐκ φθίης Ἀγαμέμνονι τῆμπε*

Τέκνον ἐμὸν κάρησ' μὲν Ἀθηνάη τε χ' Ἡρῆ

Δέσσοσ' ἄμ' ἐβέλωσι, σὺ δ' ἤμεγαλτόρα θυμόρ

Ἰσχεῖν ὁσ' εὐθεοσι & cæt. Deinde: Ὡς ἐπέτελλ' ὀγέρον, τὸ δ' ἤλυθεα.

Ad summum amplissimos honores, & do- na commemorat, quæ Agamemnon Achilli pollicebatur, vt iam nulli locus contemptui esse possit. Postremo, quod ad animum gloriæ cupiditate volitantem delinendum facere vel plurimum poterat:

Σὺ δ' ἄλλες πορ παρὰ χεῖρας Τξερμένους ἔλαττε χεῖρτάς ρατὸρ, ὅσε δειό- ας

τίπουσ'.

quippe illum instar alicuius numinis in toto exercitu honorandum fore pollicetur.

Post Achillis responsionem Phœnix senex lachrymis perfusus loquitur, & senili orationi indulgens, multa de se, & Achillis infantia, cui admodum tenero fuerat admotus, commemo- rat, intimumque illum quem a teneris vngui- culis imbiberat alumnus erga moderatorem suum amorem præterdit, quem pro nihilo haberi nefas est. Deinde ad maiora conuersus, sermonem illum, de *Atre & Liru* summa graui- tate conditum immisceet, & ex Dearum con- temptu terrorem iniicit. Enimvero, inquit, verendum est, ne *Preces* magna: illæ Diuæ à te paulo durius acceptæ, ad thronum Iouis pa- rentis conuerantur, & debitas despicientiz pœnas exigant. Mox seruatò vbique decoro, longam illam de Meleagri iracundia historiam pertexit, qui vxoris precibus delinitus fatum patriæ extremum auertit. Ingerit extremo lo- co, quod ab Vlyffe iam dictum Achillem ve- hementer tillarat.

Ἴσον γὰρ σε θεῶ τίποισι τὴν Ἀχαιοῖ.

Vltimo loco perorat Ajax paucis, & fami- liaribus verbis, plane ad ingenium militare compositis. Nam & liberè Achillem incre- pat:

Aiasis ser- mo ad Achillem.

Σχέτλιος σὺ δὲ μετατρέψεται φιλότῃ: ὀ- ἑταίρον,

& eius amores perstringens, εἰνεκα κόρης

Ὅρ. Νὺν δὲ τοι ἑσάτῃ παρὶσχομδρ ἔξοχ' ἀρίστας

Amantet deinde, & familiariter, Αἰδέσσαι ἢ μελαδρον ὑπεσφόρτα δέ τοι εἰ- μὲν.

Voluntatis grauis deli- nctio.

Hæc verò Voluntatis ad Coriolanum fi- lium oratio apud Plutarchum plena est mai- statis.

Ὅρῃς μὲν, ὦ παῖ, κἀν αἰσῶ μὴ λέγαυδρ, ἐδύλε, καὶ μορρῇ τῆσ' ἀθλίωσ' σωματῶν τεκ- μαρόυδρ, ὅσαι εἰς ἔρταν ἡμῶν ἢ σὴ φυγῇ περιεποίησε. λόγισαι ἢ ἴων ὡς ἀτυχισα. ἰ. μ. πασῶν ἀφίγμεθα γυναικῶν, ὡς τὸ ἢ ἴων θεάμα φεβερῶτατον ἢ τύχη περιποίημ, εἰμοὶ μὲν

ἡ γὰρ, τὰ ἄρ' ἢ ἀνδρα, τοῖς τ' πατρὶσι...
ἀνδρῶν ἀνδρα, τοῖς τ' πατρὶσι...
ἡ γὰρ, τὰ ἄρ' ἢ ἀνδρα, τοῖς τ' πατρὶσι...
ἀνδρῶν ἀνδρα, τοῖς τ' πατρὶσι...
ἡ γὰρ, τὰ ἄρ' ἢ ἀνδρα, τοῖς τ' πατρὶσι...
ἀνδρῶν ἀνδρα, τοῖς τ' πατρὶσι...

Primum exordium est valde graue & ap-
positum: [Qualem domi conditionem (fili)
tua nobis fuga reliquerit, ex velle & misero-
rum corporum facie, satis opinor conijcere
potes. Tecum enim reputa nos omnium ca-
lamitosissimas foeminarum ad te deuenisse:
Quibus quod incundissimum natura dede-
rat spectaculum, fortuna terribilissimum fecit.
Mihī, vt filium, huic, vt virum patriæ obfesso-
nam videat.

Quæ verò cæteris in miserijs & calamita-
tibus solatio esse solent, fux ad Deos pre-
ces, illæ nos in summas coniciunt angustias.
Neque enim licet, & patriæ victoriam, &
tibi à Dijs, immortalibus poscere salutem:
Sed quæ nobis ipsi hostes imprecentur, hæc
miseræ postulare cogimur, vt aut patria
careamus, aut te orbentur coniux & libe-
ri.

Ego verò non expectabo vt hanc mihi for-
tunam decernat belli necessitas: Verùm nisi
persuasero, vt tu extinctis odijs & dissen-
sionibus, vtriusque partis benefactor esse malis
quàm perditor, sic habeto tibi per cadaver de-
mortuæ parentis ad patriæ oppugnationem
esse transcendendum.

Abiit enim vt ego illam diem expectem,
qua vel triumphari de filio à ciuibus, vel fi-
lium de patria triumphantem videam. Si abs
te postularera, vt proditis Volscis, quibus fi-
dem obstrinxisti, patriam seruares, grauis om-
nino & perplexa foret deliberatio. Neque e-
nim ciues perdere honestum, neque eos, qui
nam fidem sequuti sunt, villo modo prodere
suis est.

Hoc minimè volo. Quid igitur postulo?
quod Volscis æquè ac nobis salutare est &
honorificū: illis verò gloriosius, quòd victo-
res ea concessisse videbuntur, quæ ipsi accipi-
ant, pacem & concordiam.

Horum tu omnium author esse potes;
quæ si non euenerint, in te vnum culpa v-
triusque conferetur. Bellum, vt vides, incer-
tum, hæc habet certi: vt, aut victor patriæ
suis futurus, aut victus, per iracundiam

atque imprudentiam, amicissimos homines
censearis in summum discrimen adduxisse.
(Deinde illa, quibus instat) Quid files fili! An
verò decorum cenfes iracundiæ tuæ omnia
indulgeret? Matri verò pro tantis rebus depre-
canti nihil gratificari? Hocine magni animi
est, iniuriarum tam pertinaciter meminisse?
Pietatem verò in parentes tot nominibus ve-
nerandam colere & reuereri, indignum est?
Ecquem par est beneficijs gratiam rependere
lubentius quàm te, qui animi labem adco in-
fensis odijs persequeris?

Et quidem infelix patria, satis iam pena-
rum dedit: Matri verò nullam gratiam retuli-
sti, adco in viciscendis iniurijs, quàm in re-
munerandis beneficijs, promptior es &
acrior.

At certè oportebat imprimis mihi hanc v-
nam honestam & iustam petitionem concedi,
quàm si non obtinco, quid vltra extremam
omnium miserorum spem differo?

Facunda planè mulier: nec mirum si vicit:
ad hanc enim orationem reddidit illas voces
Coriolanus, [Quò me adegisti mater? vicisti.]
Comparentur nunc illa Titi Liuij, *SIN PRVS*, quàm complexum accipio, sciam ad
hostem, an ad filium venerim? Captiua, ma-
térne, in castris tuis sim? In hoc me longa
vita, infelix senecta traxit, vt exulem te, dein-
de hostem viderem? Potuisti populari hanc
terram, quæ te genuit, & aluit? Non tibi quæ-
uis infesto animo & minaci perueneras, in-
gressi finis ira cecidit? Non quum in con-
spectu Roma fuit, succurrit, Intra moenia illa
domus, ac penates mei sunt? Mater, coniux,
liberi? Ergo ego nisi peperissem, Roma non
oppugaretur: nisi filium haberem, libera in-
libera patria mortua essem. Sed ego nihil iam
pati, nec tibi turpius, quàm mihi miserius,
possum, nec vt sim miserissima, diu futura sum.
De his videris, quos, si pergis, aut immatura
mors, aut longa seruitus manet.

Hoc ipsum argumentum nobilissimè tra-
ctauit Dionysius Halicarnassens, in quo ra-
tionibus est pugna, & affectibus satis vehem-
ens. Nam inter cætera, præclare mouet à re-
ligione Veturia, timorem numinis inuentis:
Neque enim existimadum esse ait, ὅπως δυνάτος ἔσται, τὰς ἢ ἀνδρα...
ὅπως δυνάτος ἔσται, τὰς ἢ ἀνδρα...
ὅπως δυνάτος ἔσται, τὰς ἢ ἀνδρα...

Deinde affectus maternus habet valde in-
tes:

Ἡ τῆς ὄψανός ὑπὸ τῆ πατρὸς καταλειφθέντα παραλαβῆσα νύπτιον, διέμῳνον ἐπὶ σοὶ χήρα, καὶ τοὺς ἐπὶ τῆ πατρὸς ὄψανός ἀνύπτιον πόνησ, οὐ μήτηρ μόνον, ἀλλὰ καὶ πατήρ, καὶ ἀδελφός, καὶ ὄψανός, καὶ ἀδελφὴ, καὶ πάντα τὰ φίλτατά σοι γενομένα.

Cum te, inquit, senella admodum aetate, pupillum a patre relictum suscepissem, vidua permansi, educationis labores perituli, nec matris tantum, sed patris, fratris, nutricis, sororis, omnium denique carissimarum necessitudinum loco fui.

Iam illud excelsum, quod ait, se si hoc beneficio affecta moriatur, corporis solutam compagibus, in beatorum purum candidamque domicilium esse migraturam, ubi sanctis illis & immortalibus animis, filij pietatem narret, & a Dijs meritas impetret gratias.

Contra, si repulsam patiat, actum esse de sua vita, aduenisse tempus quo sibi violentas manus inferat, & filio vltices maternae caedis relinquat furias, quae cum nusquam securo animo consistere patiuntur. Postremo Deos inuocat, ut eam mentem dent filio, quae cum sua gloria & reipubl. salute consentiat.

Magni plane artifices, qui tamen in hoc argumento multum differunt: Titus Livius acuminum studiosus, rem breuissime constringit, pugna, suavis, ingeniosus: Dionysius, laxior est, & in plerisque vastus, affectus tamen habet valde graues & vehementes: Plutarchus mediocritatem sequens, nec strictior est, nec prolixior, sermo illi gratus, honestus, efficax; qui nec luminibus caret, nec acumina desiderat, tractu autem, Livio speciosior est.

Comparatur in hac Volumina oratione res magni artificis.

est & felicitis eloquentiae, nec immerite Lacryma auditorum nominatur laudis orationis.

Primum igitur, quod ab Antonino Imperatore apud Herodiam praeclare dictum orat. Ant. est, το ἀνθρώπων φύσει δεινόν, Homo animal est natura miserios; hoc cum suae miseriae docuerunt. Quid enim est homo, nisi quod omnium ore iactatur, mutationis imago, temporis spoliū, inuidiae & miseriae trutina, phlegma, & bilis, imbecillum corpus, & fragile nudum, suapte natura inerte, alienae opis indigens, ad omnem fortunae contumeliam proiectum. Huic partim bonorum absentia, partim ingruentium malorum procellae, partim quotidiani casus, partim etiam ipsi (si nihil aliud imminet) humores corporis, fatis longam merorum telam texunt: quos ut aliqua ex parte alleuaret natura, lacrymas dedit, atque eas dum profundit, euaporat affectus, & in huius doloris particula in alienum pectus detriatur. Duo autem sunt genera lacrymarum, quas per Irriguum superius aut inferius significatas, in lacris agnoscit D. Gregorius. Ex irriguo superiori fluunt lacrymae purae, coelestes, liquidae, quarum fons est Dei amoris, siue ob peccatorum detestationem, siue ob Christi desiderium, dilectionisque ardorem, siue ob tormentorum Domini miserationem dimanent.

Duo lacrymarum genera. Iosue 15. 19. Gregor. 13. dial. 6. 34.

Dulces verè lacrymae, quas caeli margaritas Basilius, vinum Angelorum Bernardus appellat. Qui has excitate conantur sacri Oratores, nisi diuinis nitantur praesidijs, aquas è pumice postulant.

Aliae lacrymae sunt humanae, & prorsus naturales, quae ex causis humanis & naturalibus fluunt. Est enim lacryma, proprie, humor ex calefactione humidi ac teneri cerebri, distillans per oculos; quae calefactio, si vehementior fuerit, ita ut cerebrum exsiccet, lacrymis est impedimento: ex quo fit, ut viri in dolore & iracundia sterus non effundant.

Alios etiam ingens animi maestitia & stupor ita confundit, calorisque vim comprimit, ut nullus sit lacrymis locus. Contra, ubi cerebrum mediocriter calidum est, humidum, molle, ac tenerum, facilius erumpunt.

Accidunt etiam nonnunquam ex vento valido, ex fumo, ex aduersa valetudine, ex intemperanti risu, quo cerebri humiditas incalcescit: Sed maxime ab affectionibus excutuntur, quales

Herod. in orat. Ant.

Senec. an. Mar. 11.

Duo lacrymarum genera.

Iosue 15. 19. Gregor. 13. dial. 6. 34.

Basili. de Magdal. lacrym. Bernard. in Canic.

Lacrymae definitio.

Lacrymarum causa.

De miserationibus, & Lacrymis.

De varijs generibus lacrymarum.

CAPVT XL.

DEUENIENS ad eum affectum in quo saepius triumphare solet maximorum Oratorum industria, liquidem dolorem ex alienis praesertim malis imprimere, miserationem concitare, lacrymas elicere, grandis

Ggg; quales